

”

KÍNÁLOK VALAMIT,
AMINEK AZ
ÉRTÉKEIBEN HISZEK,
MERT SZERINTEM
GYÖNYÖRŰ.
AZ AUTENTIKUS
NÉPZENE MA MÁR
TÖMEGEKET
MOZGAT MEG.

SZÖVEG –
KÖLNEI LÍVIA

KÉPEK –
EMMER LÁSZLÓ

SOROZAT –
KÉPMÁS

Márta dala

Fotóműteremben, kávézóban és taxiban vettük fel ezt az interjút. Olyan forгатagban, ahogyan **Sebestyén Márta** él és siet egyik kötelességtől, felkéréstől, elintéznivalótól a másikig. A külső csodálónak úgy tűnik, mintha a koncertek, fellépések lennének ennek a nyüzsgő, gazdag életnek a nyugvópontjai vagy inkább csúcspontjai, amikor egy-két órára elsimulnak a hétköznapi gondjai, és csak a népdal, a zene öröme marad.

- ◆ – **Mesélj el egy nagyon rossz és egy nagyon jó tapasztalatot, amely fellépésekkor ért!**
– Mindkettő előfordult már. Voltam már „ajándék” egy céges ünnepségen a dolgozók számára. Azt gondoltam, ha már meghívnak, akkor a közönség bizonyára nyitottan, befogadó lélekkel áll hozzám a zenémhez. Tévedtem. Ilyen álmos, közömbös társasággal még nem találkoztam, mintha büntetésből ültek volna ott! Én nem énekelek a mulatók „nézését meg a járását”, a csöpögős-szirupos „Krasznahorka büszke várát” vagy a sikamlós „kicsi róka, kicsi nyúl, még a pap is odanyúl”-t. Ezt a fajta primitív, ordító vagy érzékenyenülő magyarkodást gyűlölöm.

– **És a jó, amire szívesen emlékszel?**

– Tajvanon olyan viharos sikere volt a kilenc Oscar-díjas „Az angol beteg” című filmnek és főcímdalának, az én „Szerelem, szerelem” kezdetű énekemnek, hogy egy zenei ügynökség turnéra hívott a szigetre. Majdnem mindennap élő adásban énekeltem a dalt, így sokan láttak. Volt egy kis szabadidőm, elindultam városnézésre a hoteltől. Nagy robajjal, motorokkal közeledett mögöttem egy csoport, megijedtem és félreálltam. A lányok és a fiúk leugrottak a robogókról, lekapták a bukósisakjaikat, és félig angolul, félig kínaiul megköszönték a dalomat. Csak azt akarták elmondani, és robogtak tovább. Ilyen hatást váltott ki egy magyar nyelvű, közép-erdélyi szerelmi ének a föld túlsó felén... A legmeghatóbb mindig az, amikor itthon vagy a határon túl egy koncerten megérezem, és a közönség is átérzi, mekkora közösségi élmény a népzene. Sok ilyen esetről tudnék mesélni, például amikor Györgyfalván, a romániai forradalom utáni újév hajnalán Ibolya néni megölelt, és azt mondta: „Az Isten áldja meg, Mártika, hogy énekel nekünk!” Én valójában nem is nekik, hanem helyettük és értük énekelem világszerte a tőlük tanult dalokat.

– Ha nekem azt mondják, hogy „népdaléneklés”, te vagy az első, aki eszembe jut erről. Jelképes alakja lettél a magyar népzenenek. Kamaszkoromban a „Dúdoltam én...” című bakelitlemezt karcosra hallgattam, azóta is kedvencem.

– A lemez kísérőszövegében olvashatók Kallós Zoltánnak a szavai, amelyekre végtelenül büszke vagyok, mert megdicsért, hogy minden érzelgősség és sallang nélkül énekelek, és ezt példaként állította minden előadó elé. Ezt megelőzően egy másik Zoltántól, Kodálytól is kaptam dicséretet ötesztendőskoromban, amikor zeneovisként – Forrai Kati néni, a legendás zenepedagógus biztatására – minden gyerek nevében megköszöntem neki, hogy sok szép dalt írt nekünk. Kodály nem volt érzelgős ember, de lehajolt hozzám: „Ha mindenki olyan szépen énekel, mint te, akkor érdemes volt megírni.”

– Amikor elkezdted népdalénekesként fellépni az 1970-es években, a magyar könnyűzene éppen virágkorát élte. Te mégsem ezt a műfajt választottad.

– Rám is hatottak a Táncdalfesztiválok. Nyaralásom közben Csempeszkopács egyetlen tévéje köré gyűltünk, ott néztük. A falu ifjúsága másnap, a vasárnap délelőtti mise után alaposan ki is tárgyalta a műsort. Én ösztönösen mindig azokat a slágereket kedveltem, amelyek népdalt idéztek: Tolcsvayék furulyákat és citerákat használtak a hangszerelésben, Szörényi Levente vonzódott a délszlávok ritmusokhoz – az „Elmegy a kugli egy este berúgni...” például ezt mutatja. Emlékezetes maradt számomra az Illés együttes „Átkozott féltékenység” című száma. Otthon lejátszottam hallás után a zongorán. Anyám meghallotta: „Mit játszol?” „Ez egy Illés-szám.” „Megmutatom neked, mi ez” – mondta, és levette a polcra a Lajtha László széki népdalgyűjtéseit tartalmazó könyvet, föllapozta, és ott volt lejegyezve sok díszítéssel az „Elmegyek, elmegyek, messze földre megyek” kezdetű népdal. Szörényiék egy az egyben ezt a dallamot dolgozták fel. Akkoriban persze még csak a zenetudósok ismerték az eredeti dallamot, a közönségnek fogalma sem volt róla. Ma már mindenki hozzáfér a digitalizált népzenei adattárhoz az interneten. Ez önmagában jó, de ha valaki feldolgozást készít belőle, nem mindegy, milyen ízléssel és háttértudással teszi ezt. Nagyon könnyen össze lehet hozni valami népszerűt, ízlés és zenei műveltség nélkül.

”

A LEGMEGHATÓBB
MINDIG AZ, AMIKOR
ITTHON VAGY A HATÁRON
TÚL EGY KONCERTEN
MEGÉRZEM, ÉS
A KÖZÖNSÉG IS ÁTÉRZI,
MEKKORA KÖZÖSSÉGI
ÉLMÉNY A NÉPZENE.

– Mi a véleményed a modern műfajokba – rockba, popba – oltott népzeneről? Sok fiatal csak ilyen feldolgozásokban találkozik népdallal.

– Gyakran csak alibi náluk a népdal: néhány szerencsevadász zenész leszerződött egy időre egy népdalénekes lányt, mert látja, hogy a közönség egy része vevő erre a stílusra. Nem mellesleg jól keresnek vele, hisz a feldolgozások önálló szerzeménynek számítanak, azok után már befolyhatnak a jogdíjak a kasszába, szemben az autentikus népdalénekléssel, ahol ugye a népdalra nem vonatkozik a szerzői jog. Persze vannak, akik szemrebbelés nélkül ráírják még egy Mennyből az angyal-feldolgozásra is, hogy saját szerzemény... A népzene és hagyományos feldolgozásai nem üzleti célra készülnek, ízlés és műveltség kell hozzájuk, nem véletlen, hogy a zenés rádiók többnyire nem is ezeket játsszák.

– Szintén a „Dúdoltam én...” lemezen szerepelt a Teremtés című dal, ami azért megmutatta, hogy a népdal ihletőjévé válhat a mai, modern zenének is.

– Az az én szerzeményem, felkérésre írtam egy színdarabhoz a Szkéné Színházba. Annak idején sokan csóválták a fejüket, amiért rákerült az autentikus népzenei lemezre. Emiatt viszont lemaradt a „Szerelem, szerelem” kezdetű, amely később „Az angol beteg” című film világhírűvé vált főcímdalja lett.

A NÉPZENE ÉS HAGYOMÁNYOS FELDOLGOZÁSAI NEM ÜZLETI CÉLRA KÉSZÜLNEK, ÍZLÉS ÉS MŰVELTSÉG KELL HOZZÁJUK.

– Az utóbbi években gyakran lépsz fel együtt Andrejszki Judit csembalóművésszel és énekesnővel, a régizene kiváló képviselőjével. Hogyan találtatok egymásra?

– Az Úri utcai házasságkötő teremben ismertem meg, ahol egy esküvőn mi voltunk a meglepetésvendégek. Már akkor feltűnt, hogy milyen talpraesett, energikus teremtés: hipp-hopp összerakta a csembalóját! Úgy képezi a hangot, mint egy madár, mint egy népdalénekes: természetesen. Ugyanakkor végtelenül kifinomult a stílusérzéke, nagyon igényes. Összeillik a habitusunk, ezt éreztük meg. A régizene és a népzene kölcsönhatását mutatjuk be: amit Judit elénekel „úrilányos” verzióban a középkor vagy a barokk zenéből, azt én eléneklek rusztikusan, ahogy a nép körében fennmaradt.

Nagyon pozitív személyiség. Ha felpaprikázom magam, és úgy érzem, minden összeesküdött ellenem, akkor ő azt mondja, „minden rendben lesz, megoldjuk!” – és rendben is lesz. Végtelen türelemmel és ügyességgel navigálja ötgyermekes háztartását. Elképesztő dolgokra képes: korán reggel befőz húsz kiló barackot, utána még megfőzi az ebédet, beugrik a fodrászhoz, elhoz valahonnan egy kottát, délután elutazunk egy vidéki koncertre... Éppen Katalóniában voltunk ketten, amikor csöngött a telefonja, és láttam, hogy az arca furcsán elváltozik: „Képzeld, a gyerekek eladták a lakást!” A történetnek persze jó vége lett, hiszen éppen

lakáscserében voltak, és a kis újpesti panellakásból egy nagy kertes házba tudtak költözni, ahol végre neki, a zenész férjének és művészpálya-gyerekeinek is elegendő helyük van.

– A népdalénekesnők körében van egy negyven körüli erős csapat, akikre nagy hatást gyakoroltál, de már megtalálták az egyéni arcukat-hangjukat.

– Bognár Szilviával például akkor találkoztam, amikor diplomamunkáját írta az éneklés mértéről. Már akkor rácsodálkoztam, hogy ez a lány milyen komolyan gondolja ezt az egészet, mennyire hiteles a művészete és az élete. Navratil Andreát is nagyra becsülöm: kiváló énekes és nagy tudású, remek tanár, kiváló eredményeket érnek el azok a fiatalok, akikkel foglalkozik.

– Mit szólna ahhoz, hogy tízéves lett a Zeneakadémia népzene tanszéke?

– Anyám indexében Kodály Zoltán, Bárdos Lajos, Szabolcsi Bence és Lajtha László aláírásai szerepelnek – ők biztosították az akkori tanszék színvonalát. Eltelt közben ötven év zeneakadémiai népzeneoktatás nélkül, de ma újra ahhoz a nagy tanárgenerációhoz kell közelítenünk.

– Te hogyan viszonyulsz a tanításhoz?

– Egy bizonyos kor után az embertől elvárják, én is kapok kérő üzeneteket, hogy mutassak utat pályakezdő énekeseknek, hallgassam meg őket versenyek előtt. Anyukám karvezető és énektanár, anyai ágon a felmenőim kántortanítók voltak, nekik a kisujjukban volt a tanítás – nekem mégsincs mintám, mivel engem nem tanítottak, hanem mindent magam sajátítottam el a népdaléneklésben, méghozzá nagyon gyorsan. Nem tudom, milyen módszerrel tud tanulni más. Én arra nem volnék képes, hogy valamit keservesen, huszonnyolcszor elismételjünk, elemeire szedjünk. Sokan viszont úgy érzik, hogy ízlést formálok és tanítok azzal, ahogyan énekelek.

– Nemcsak a magyar népzene, hanem más népek zenéi is lenyűgöztek téged. Elképesztő, hány nyelven énekelsz, és nem kottából, hanem fejből! Hogyan tudott megragadni az eszedben a sok idegen szöveg?

– A zene, a dallam átviszi könnyen a szöveget is. Így maradt fenn a szóbeli hagyomány az írástudatlan nép körében századokon át a dallamok segítségével.

Kodályt is lenyűgözték azok a falusi asszonyok, akik hosszú balladákat és históriás énekeket tudtak. Édesapám egyébként, aki közgazdász kutató volt, hét nyelven beszélt. Számomra a nyelv is zene, sajátos csengése van, amit önmagában is élvezek. Egyszer valaki összeszámolta, hogy huszónhét nyelven hallott énekelni. A magyar után bolgár nyelven énekeltem legtöbbször. Az UNESCO-tól azért kaptam meg – egyedüli magyar művészként – az „Artist for Peace” (Művész a békéért) díjat, mert a tevékenységemmel a népek és kultúrák közötti barátságot szolgálom.

– Ismerve a képességeidet, te minden ma „menő” és jövedelmező stílusban és műfajban megállnád a helyed.

– Én nem akarom kiszolgálni senki ízlését. Színpadon nem vagyok harsány magamutogató, sem a lényem, sem a hangtípusom nem ilyen. A visszafogottság korszerűtlen, a gátlástalanság viszont engem taszít. Nem hiszek semmilyen festett hamisságban, mert ha valaki egyszer eladja magát, vagyis a művészetét, az egész addigi munkája összedől, hiteltelenné válik. Kínálok valamit, aminek az értékeiben hiszek, mert szerintem gyönyörű. Az autentikus népzene ma már tömegeket mozgat meg, ez látszik a táncház-találkozókon, és világviszonylatban is népszerű. A magyar táncházmozgalom még az UNESCO által elismert „szellemi kulturális örökség megőrzését célzó legjobb gyakorlatok” listájára is felkerült. Velem nem történhetne meg, hogy csasztuskákát énekelnék csak azért, mert kell a pénz. Nem akarok persze öntudatos „hősi halott” lenni, de ha újrászületnék se tudnék a minőségről és a művészetről másképp gondolkodni. „Na és a Deep Forest-feldolgozás?” – olvassák rám most bizonyára néhányan, akik nem értik meg, hogy nem én kerestem őket, hanem ők találták meg a hangfelvételemet, és feldolgozták. Utánanézték, ki vagyok, így lett a feldolgozásuk címe *Marta's song*, amely a maga műfajában színvonalas, és világhírűvé vált. Ez egy véletlen, amelyből egy Grammy-díjas album egyik száma lett.

– Mindannyian szeretnék, ha a népzene, népdalnak mindig lenne közönsége. Szerinted segítenek ebben a „Fölszállott a páva”-féle tehetségkutatók?

– A „Fölszállott a páva” már önmagában fogalom, amely a minőséget képviseli. Több ezer fiatal jelentkezik, ebből négyszer tizenketten kerülnek

képernyőre. Szerencsére itt nem hitetik el velük, hogy szupersztárok lesznek, ez fel se merül. Ők már hosszú éveket töltöttek tanulással, hogy megismerjék ennek a kultúrának a hátterét. Ez tiszteletre méltó, és a mi lelkünk a zsűriben olvadozik attól, hogy ezeknek a fiataloknak a népzene az életük része. Nem múltba révedés az, ha valaki megjelenik népviseletben a színpadon, egyszerűen sokkal szebb abban a ruhában, mint ha farmerban és trikóban állna ki. De az ő számukra a bulit is jelenti ez a zene. Gyere el egyszer pénteken a Pávába, az élő adásra, hogy megtapasztald azt az örömet! Ott senki nem a másik rovására akar érvényesülni, a gyerekek odavannak egymásért, különösen a kisebbek életre-halálra összebarátkoznak. A zsidóból néha még a stúdióba is behallatszik, hogy mekkora buli van!

– Tehát a sok gyakorlás mögül nem veszik el az öröm, a lelkesedés?

– Ez csak néhány szülőre és tanárra jellemző néha, akik a diákjuk dicsőségét a sajátjukként szeretnék megélni.

– Úgy tudom, te nem estél abba a hibába a gyerekeiddel, hogy rájuk kényszerítsd az elképzeléseidet.

– Én sem kényszer által lettem az, aki vagyok. Húgomnak és öcsémnek is jó hallása és hangja van, a mai napig énekelnek anyukám vendiák-kórusában. Ha esik, ha fúj, 83 éves karvezető-énektanár anyukám megy Zuglóba, egykori iskolájába próbákat tartani. Ez az intenzív zenei izzás egy családban lehet inspiráló is és nyomasztó is. *Berecz Andrist* például a gyerekei közül többen követik a hivatásában. Az én két fiam más úton jár, de azt remélem, hogy a zene élménye, öröme megmarad bennük. Álmos csupa vibrálás, energia, Szabolcs elmélyülő, filozófus alkat.

– Szerintem sokkal jobb, hogy merik vállalni az egyéniségüket, mint ha neked akarnának megfelelni.

– A gyerekeink nem a klónjaink. Mindegyikük egy kis univerzum – hogyan és miért is akarnám őket egy irányba terelni? Persze szeretném, ha az én hivatásomnak is lenne követője a családban – de hátha születnek majd unokáim, akik ezt folytatják!

– Szívből kívánom, hogy ez a vágyad is teljesüljön! ♦

JELENLÉT

Legközelebb, amikor valami váratlan esemény gátolja a terveid megvalósítását, ne akadályként tekints a történésekre! Keresd a rejtett ajándékot - a lehetőséget, amely áldásos lesz rád vagy a környezettedben lévő emberekre nézve.

Nick Vujcic